

С. А. Панченко

кандидат філологічних наук
доцент кафедри журналістики
e-mail: svt.lama@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7884-3786
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, 69002, Україна

СОЦІОКУЛЬТУРНА РОЛЬ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Мета дослідження – окреслення парадигми формування нової соціокультурної реальності, зміни ідеологічних пріоритетів, виявлення нових культурних феноменів, репрезентованих у журналістських текстах після 24 лютого 2022 р.

Методологія дослідження. У ході дослідження застосовано такі методи наукового пізнання, як: порівняльно-історичний – з метою аналізу та систематизації даних щодо зміни духовних і культурних національних орієнтирів, що виникли внаслідок трансформації українського суспільства в умовах воєнного часу й були описані та проаналізовані в журналістських текстах соціокультурного характеру; класифікації та узагальнення даних – для з'ясування та опису векторів розвитку соціокультурного контенту авторської журналістики провідних соціально-політичних інтернет-видань *Gazeta.ua* та *День.ua*.

Результати. Одним із ключових завдань журналістики в межах функціонування соціокультурної парадигми є деміфологізація понять, пов'язаних з країною-агресором, звільнення від імперських міфів та фальсифікацій історії – це буде сприяти деколонізації нашої культури, що є тривалим і складним, однак дуже важливим процесом, особливо в контексті боротьби за самоідентифікацію.

Унаслідок нестабільної, складної соціальної ситуації в умовах російської агресії кожній окремій особистості потрібно усвідомлення своєї значущості як громадянина держави, потрібне відчуття духовної піднесеності. Це можливе за допомогою конструювання позитивних міфів, які актуалізують універсальні духовні цінності нашої нації, людської цивілізації в цілому.

Соціокультурна роль журналістики на цьому етапі полягає не тільки в поширенні реконструкцій та розвінчуванні штучних міфів радянської доби, а й у продукуванні позитивної національної міфотворчості, яка буде спрямована на зміцнення та збереження національної ідентичності, сприятиме репрезентації іміджу України у світі.

Новизна. У межах статті зроблено спробу визначення соціокультурної ролі журналістики в умовах війни; окреслено нові культурні орієнтири, спрямовані на реконструювання імперських міфів та нові культурні феномени національного міфотворення, репрезентовані в журналістських текстах після 24 лютого 2022 р.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані з метою подальшого розвитку авторської журналістики, репрезентації масмедійній аудиторії нових стратегій формування національної ідентичності.

Ключові слова: соціокультурна роль журналістики, національна ідентичність, ідеологічні пріоритети, культурні феномени, деміфологізація, національне міфотворення.

I. Вступ

Для сучасного українського суспільства характерні надзвичайна рухливість і невизначеність соціальних змін. Суспільні процеси, що відбуваються, створюють такі симптоми ідентифікації, які проявляють себе в нових механізмах формування ідентичностей. Сучасна людина в умовах воєнного часу перебуває в ситуації постійного ризику, вона змушена нетрадиційно мислити й діяти, вона прагне підтримки та чесних відповідей на нові питання, прагне нових орієнтирів.

Соціокультурна роль журналістики в період складних викликів та випробувань, якими на сьогодні є розв'язана проти нашої країни війна, зростає у зв'язку з новими потребами й очікуваннями аудиторії. Варто зауважити, що ця парадигма функціонування журналістики в умовах російської агресії поступово стає предметом розгляду науковців. У статті А. Кострубичької зазначено, що «вітчизняна журналістика опинилась в абсолютно нових для неї реаліях» [6, с. 94], і головним її завданням на цьому етапі є прагнення стати об'єднуючим чинником для суспільства [6, с. 94]. Дослідники І. Залевська і Г. Удренас у науковій розвідці «Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії» наголошують на тому, що держава-агресор «...за допомогою фейкової інформації прагне посіяти в суспільстві страх та панічні настрої» [5, с. 20],

саме тому завдання ЗМІ на сучасному етапі полягає в тому, щоб об'єднати українців в єдину націю [5, с. 20]. Отже, деякою мірою в сучасному журналістикознавстві окреслено нові завдання діяльності й функціонування ЗМІ, які зумовлені реаліями воєнного часу. Однак важливим також є усвідомлення нової соціокультурної ролі журналістики, яка повинна відображати динаміку змін у суспільстві та продукувати нові стратегії формування й збереження національної ідентичності.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета дослідження – окреслення парадигми формування нової соціокультурної реальності, зміни ідеологічних пріоритетів, виявлення нових культурних феноменів, репрезентованих у журналістських текстах після 24 лютого 2022 р. У межах цього дискурсу варто проаналізувати запропоновані публіцистами нові культурні орієнтири, спрямовані на реконструювання імперських міфів та особливості національного міфотворення.

Масова комунікація та сучасні ЗМІ мають безпосередній вплив на формування соціокультурної реальності, на становлення особистості. Як слушно зауважує дослідниця Л. Мар'їна, «ЗМІ беруть участь у соціалізації особистості, сприяють формуванню установок, ціннісних орієнтацій, долучають до соціального досвіду, культури» [7, с. 74]. У соціокультурному аспекті інформацію розглядають як потрібну, корисну, значущу, яка є доміантною для соціалізації особистості, орієнтації в нових соціальних умовах. Журналісти формують нові цінності, етнічні, культурні стереотипи, а медіа, своєю чергою, виступають трансформатором, перетворювачем ціннісного потенціалу соціальної системи.

Як відомо, загальна методологія соціального пізнання криється в публіцистичному мисленні. На якісному комунікаційному рівні воно представлено в текстах авторської журналістики, яка пропонує компетентну оцінку сучасних реалій, виступає репрезентантом важливих соціальних і культурних смислів, що можуть стати орієнтирами в період складних випробувань.

Методологічною основою дослідження стали теоретичні положення наукових праць українських учених М. Житарюка «Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство» [3], Л. Мар'їної «Сучасна журналістика і культура: спільність генезису» [7], О. Подарящої «Особливості соціокультурного контенту соціальних комунікацій» [9], присвячені проблемам визначення соціокультурної ролі журналістики в умовах сучасного інформаційного суспільства, з'ясуванню соціокультурних особливостей соціальних комунікацій. У процесі аналізу публіцистичних текстів ми також спиралися на результати колективної монографії за загальною редакцією О. Салати і Ю. Ковбасенка «Деміфологізація історії та творення міфів в українській науці та публічному просторі» [2], у якій актуалізовано проблеми деміфологізації історичної культури, розвінчування пострадянських міфів у сучасній українській та зарубіжній історіографії та культурології. Було використано положення комунікативістики про соціокультурну парадигму розвитку журналістики.

У ході дослідження застосовано такі методи наукового пізнання, як: порівняльно-історичний – з метою аналізу та систематизації даних щодо зміни духовних і культурних національних орієнтирів, що виникли внаслідок трансформації українського суспільства в умовах воєнного часу й були описані та проаналізовані в журналістських текстах соціокультурного характеру; метод класифікації та узагальнення даних – для з'ясування та опису векторів розвитку соціокультурного контенту авторської журналістики провідних соціально-політичних інтернет-видань *Gazeta.ua* та *День.ua*.

III. Результати

Соціокультурна роль журналістики в період воєнного часу відсилає до соціальної відповідальності журналіста, що передбачає гуманістичну доміанту у висвітленні подій, зняття напруженості в суспільстві, об'єктивне висвітлення конфліктних ситуацій. Як відомо, журналіст у демократичному суспільстві виконує не лише інформаційну й аналітичну функції, він також виступає вихователем, просвітителем, який глибоко усвідомлює своє професійне призначення й соціальну роль. Він безпосередньо впливає на формування громадської думки й суспільних орієнтирів, на формування моральних і духовних цінностей нації. Журналіст повинен враховувати соціальні та культурні зміни в суспільстві, відстежувати й відображати у своїх матеріалах динаміку змін, при цьому не забуваючи робити проєкції в минуле, щоб в умовах війни згуртувати націю, виступити консолідуючим чинником, зосередити увагу спільноти на проблеми формування сучасної соціокультурної ідентифікаційної моделі в Україні.

Важливість соціокультурної парадигми медіа в умовах війни полягає також в адекватній відповідальній репрезентації національних потреб й інтересів як в Україні, так і у світі. Саме про це говорить відома письменниця, есеїстка, провідна українська інтелектуалка Оксана Забужко, яка вважає, що «потрібно змінювати загальну оптику процесу на нашу користь» [10], маючи на увазі зміну сприйняття України у світі. Потрібно розставляти нові акценти, наголошуючи на провідній ролі України, українців у тих подіях, в яких безпідставно, не вдаючись до глибокого вивчення, розслідування, роль переможця віддавалась Росії. У статті «В Кремлі недаремно бояться “бандерівців”» [10], розміщеній на сайті інтернет-видань *Gazeta.ua* 6 липня 2022 р., авторка наголошує на тому, що саме зараз настав час нагадати Європі та світові про одну «прогавлену» війну, яку для них виграла Україна й навіть не отримала за це подяки. Оксана

Забужко «перепрошиває» подію минулого століття, пов'язану з розпуском ГУЛАГу, який традиційно прийнято приписувати «добрій волі» Микити Хрущова. Вона нагадує, що ГУЛАГ «трясло» повстаннями, через які його вже неможливо було втримати, а вирішальну роль у них зіграли українці, точніше – «бандерівці», у яких уже був чималий досвід організації повстанських загонів, «бо саме вони принесли в табори структуру й методи військового підпілля» [10]. Далі публіцистка наполягає на тому, що українським історикам потрібно писати хорощі, вдумливі статті та друкувати їх у світовій пресі під заголовками «Чому Путін боїться бандерівців?» або «Забута перемога України» з метою «зміни оптики на нашу користь». Як бачимо, Оксана Забужко додає ще один «пазл» до визначення соціокультурної ролі журналістики в умовах воєнного часу, яка полягає також у формуванні й зміцненні іміджу України як внутрішнього, так і зовнішнього, що позитивним чином вплинуло б на репрезентацію нашої держави у світі.

На цьому ж сайті в статті під заголовком «Європейці все ще не можуть повірити, що про Росію їм весь час брехали» [10], Оксана Забужко намагається показати європейській спільноті, усьому світові російську культуру «під іншим кутом», вважаючи що «її можна сміливо назвати «культурою воєнної підготовки»» [10], оскільки, на її думку, зарубіжні русисти займалися створенням «вітринного» образу сучасної російської культури, а потрібно було вивчати ту, «справжню» Росію, «для якої – не Сорокіна 3-тисячним накладом, а “Донбасс в огні” 100-тисячним видавали...» [10]. Письменниця підсумовує, що західну русистику чекає не бачене з часів Другої світової війни «перезавантаження» [10]. Авторка ставить перед собою завдання розвінчати міф про «великість» російської культури, яка у своїй масовості виявилася агресивною культурою «двораків», «хлопів». Щодо української культури, то тут письменниця робить акцент на її підключенні до традиції, на її «перепрочитанні», на реактуалізації спадщини, що дасть змогу українцям репрезентувати себе як націю із самобутньою культурою [8], позбавленою колоніальної залежності від «старшого брата». Категорична, надто емоційна, суб'єктивна манера есеїстичного письма Оксани Забужко, з великою кількістю посилань, контекстів, «крилатих слів і виражень» привертає увагу аудиторії (про що свідчать тисячні перегляди матеріалів), яка в умовах воєнного часу віддає перевагу цілісно-емоційному компоненту творчого характеру соціокультурного контенту.

Есеїстика дозволяє автору-публіцисту досліджувати й осмислювати світ через власну систему цінностей і власний досвід, який є результатом соціалізації, квінтесенцією знання й оцінки, унаслідок чого формуються та закріплюються моральні, філософські, політичні й інші ціннісні уявлення. Публіцист є людиною з особливим світоглядом – вищою формою професійної самосвідомості – який має змогу та здатність впливати не лише на формування громадської думки, а й на формування культурної ідентичності українського суспільства в умовах воєнного часу. Саме таке завдання ставить перед собою й Сергій Грабовський, кандидат філософських наук, історик, політолог, письменник, публіцист, лауреат премії «За громадянську позицію» імені Джеймса Мейса. У своїх блогах, розміщених на сайті інтернет-видання газети День.ua, він руйнує, розвінчує російські соціально-історичні, культурні міфи з метою позбавлення Росії образу й ролі «старшого брата», що є вельми важливим у формуванні української ідентичності, у позиціонуванні у світі самобутньої української культури, яка вже давно повинна розвиватися без постколоніального й пострадянського синдромів. У матеріалі під заголовком «Чому українці виявилися твердим горішком для рашистів?» автор зазначає, що ще з часів Петра I Росія формувала «людину-холопа, людину-виконавця замість людини-громадянина» [11], якщо й були винятки, то репресивна система тоталітарної держави відразу ж заганяла їх у рамки, щоб морально і фізично знищити. Додаючи аргументів, логіко-раціонального пояснення, автор приводить читача до висновку, що на виході маємо формування «человека путинского», для якого українець виявився «твердим горішком» [11]. Отже, розвінчується міф про непереможного, загартованого, сильного духом «советского человека», який у більшості своїй насправді виявився «мовчазною вівцею», «людиною-холопом».

Спростуванню російських міфів С. Грабовський присвячує також статтю «Російська тоталітарна міфологія: новий етап». Автор наголошує, що «ВВ і зараз творить свою, власну соціально-історичну міфологію, яка з об'єктивною реальністю аж ніяк не стикується» [11]. Ці нові російські міфи пов'язані зі звинуваченням країн Європи у «блокаді Ленінграда». Нібито участь цих країн у сумнозвісній історичній події Росія раніше замовчувала, щоб «не псувати стосунків», тепер змушена про це говорити. Публіцист «зриває маски» і, наводячи докази, аргументи, підкріплені історичними фактами, стверджує, що «блокада» Ленінграда – це один із радянських міфів, і невідомо ще, хто вчинив більше злочинів проти цивільного населення міста – гітлерівці чи сталінці» [11]. Спростовуючи тоталітарні російські міфи, Сергій Грабовський категорично заявляє, що держава, яка «вибудовує ксенофобію та ненависть до всіх і вся, а себе виставляє носієм усіх можливих чеснот», є небезпечною для людства і не має права на існування [11]. Як відомо, тоталітарні історичні міфи, як спотворена форма історичної свідомості, створюються для кон'юнктури, на замовлення пропагандистської машини, заради політичної або економічної вигоди. За слухним твердженням Ю. Ковбасенка та Д. Філоненка, найнебезпечнішими є імперські міфи, «оскільки творяться насамперед для виправдання загарбницької політики та злочинів могутніх агресивних імперій» [2]. Цю тезу наочно підтверджує й процитована стаття Сергія

Грабовського, у якій він доходить висновку, що ««ленінградська блокада» – це радянський міф, покликаний прикрити злочини більшовицької влади проти цивільного населення» [11]. Тема міфу про «блокаду Ленінграду» продовжується й у наступній статті публіциста-історика, розміщеній на сайті інтернет-видання День.ua 21 січня 2023 р. під заголовком «І знову про новітню російську тоталітарну «блокадну» міфологію» [11], у якій автор розмірковує про дієвість міфологем, які здатні спотворити й викривити факти, щоб міцно тримати конструкцію під назвою «велика отечественная», яку постійно добудовують російські пропагандисти з метою маніпуляцій і виправдання агресії щодо України.

Ця тема поглиблюється й в іншому матеріалі автора, що має заголовок «“Фінська агресія” як складова міфологеми “блокади Ленінграду”» [11], викладеному на сайті 22 січня цього року. Сергій Грабовський, апелюючи фактами, блискуче коментує та розвінчує інший радянський міф, який Росія успадкувала й продовжує вкорінювати у свідомість як своїх громадян, так і громадян інших країн. Він стосується участі Фінляндії в Другій світовій війні. На думку радянських, а тепер і російських пропагандистів, Фінляндія завжди вороже ставилася до СРСР, «...а в 1941 році разом із Третім Рейхом напала на Радянський Союз, наступала на Ленінград і забезпечувала його блокаду» [11]. Найгірше, на думку публіциста, те, що навіть західні науковці вірять у цей міф, що заважає їм об'єктивно сприймати теперішню ситуацію російської агресії. Сергій Грабовський переконливо доводить, що «сталінська соціально-історична міфологія, яка глибоко укорінилася у західній історичній науці» [11], спотворює історію, псує відносини між західними державами, тим самим впливаючи на діяльність професійних політиків. Публіцист вважає, що путінській Росії такі тоталітарні міфологеми потрібні, оскільки вони виступають у ролі «духовних скріп», прикриваючи реальне ставлення Кремля до простих людей, до їх страждань і смертей, на які «у Кремлі як завжди плювали» [11]. Кожен публіцистичний матеріал Сергія Грабовського, в якому він яскраво та переконливо, наочно й аргументовано реконструює міфотворення радянської спадщини, теперішнього російського соціополітичного простору, є своєрідним меседжем до українців та світової спільноти, закликком вдумливого осмислення цих наслідків для сучасних реалій. У його текстах присутній глибокий аналіз подій, який супроводжується блискучими, розгорнутими коментарями, яскравими ілюстраціями, пов'язаними як з подіями минулого, так і актуальними питаннями сьогодення.

Розвінчуючи російські соціально-історичні, культурні міфи, вітчизняні журналісти, публіцисти працюють на деколонізацію, деімперіалізацію, дерусифікацію й деміфологізацію національного інформаційного простору, національної історії та культури, виявляючи таким чином активну соціальну й громадянську позицію, що є вельми важливим в умовах не лише збройної, але й інформаційної війни з Росією.

Як слушно зауважують вітчизняні історики, «тоталітарна доба залишила травматичний спадок, як у історичній свідомості, так і ментальності українців» [2, с. 31], що робить їх вразливими до інформаційної війни з Росією. Саме тому таким важливим та актуальним видається заявлений вітчизняною журналістикою соціокультурний аспект деконструювання штучних міфів радянської доби, теперішньої російської пропаганди.

Однак в умовах війни не менш важливим є продукування серед українства позитивних міфів про українських героїв, про стійкість і мужність українських воїнів, про незламність і нескореність нації. Потрібно сприяти перетворенню позитивної національної міфології на одну з форм української ідеології, що допоможе подолати шкідливі для протистояння з російською агресією комплекси меншовартості, малоросійства.

Цей процес міфотворчості вже розпочався у вітчизняній журналістиці. Він наочно відстежується в авторських матеріалах «лідерів думок»: інтерв'ю, виступах, статтях Оксани Забужко; публіцистичних текстах Сергія Грабовського; блогах, авторських колонках, коментарях, інтерв'ю Андрія Бондаря, а також у журналістських матеріалах і статтях багатьох інших журналістів.

В інтерв'ю журналу «Країна» Оксана Забужко стверджує, що у Європі змінюється ставлення до України, «яка зараз буквально обертає Землю» [4]. Через воєнні дії в Україні Європа перестала закривати очі на злочини Путіна, – зауважує письменниця, – і почала змінювати ставлення до нашої держави: «Європа з щирим захватом дивиться на Україну і її Армію» [4], – стверджує Оксана Забужко, спираючись на власний досвід спілкування на Європейському континенті. «Історія-сука зірвалась з місця і помчала вперед, українці крутять земну кулю, – не із слабкістю, а з піднесенням, вірою у свою країну», – так писала письменниця ще на початку війни 27 лютого 2022 р. [4].

Відомий публіцист, перекладач, поет, блогер і колумніст Gazeta.ua. Андрій Бондар в інтерв'ю журналістці Олені Гусейновій, надрукованому 17 вересня 2022 р. на сайті «Суспільне. Культура», дає таку характеристику українцям: «Мені здається, ми – неспокійні, хаотичні, борзі, нарвані. Ми, в порівнянні з тими ж росіянами і білорусами, темпераментний народ» [1]. Далі він захоплюється нашими воїнами-героями: «Я дивлюся на наших воїнів: які вони шибайголови, які вони романтичні герої, наповнені світлом і духом» [1]. Зараз нам потрібна ця нова позитивна міфотворчість, нам потрібен новий міф «про українську стійкість», «про українську незламність», нам потрібні

позитивні міфи про наших героїв – «Привид Києва», міф «Про Чернобаївку», «захисників Азова», «конотопських відьом» тощо. Позитивна міфотворчість буде сприяти побудові нового культурного ландшафту, слугувати дієвим інструментом формування/збереження національної ідентичності.

За спостереженнями вітчизняних дослідників – істориків, культурологів, «...в Росії продовжує зберігатися міф про унікальність російського соціополітичного простору» [2, с. 29–30], але Україна змогла його розвінчати, репрезентувавши світу свій міф – «про українську стійкість», який не тільки вилікував духовний надлом українського суспільства, що виник у результаті повномасштабного вторгнення «старшого брата», а й вивершив значущість українців як народу, як нації, надав нам «головне місце в Європі і статус світового гравця» [12]. Саме «про крутість України» стаття журналістів Івана Столярчука і Анастасії Срібненко, розміщена на сайті інтернет-видання Gazeta.ua 24 грудня 2022 р. Автори матеріалу нагадують, як «протягом 2022-го гімн Січових стрільців “Ой, у лузі червона калина” власною мовою заспівали найвідоміші музиканти з Малайзії, Естонії, Індії, Канади, ПАР, США, Польщі, Італії, Південної Кореї, Фінляндії, Литви, Німеччини, Грузії, Латвії тощо». «Світ вражає масштаб нашої звитяги», – пишуть автори [12].

Україна опинилася на тому етапі соціокультурного розвитку, коли цінності виникають в осерді усвідомленої особистості й транслюються у суспільство. Відому на увесь світ тезу про «руський військовий корабель...» виголосив українець, військовик, людина, позбавлена колоніального, імперського впливів, позбавлена комплексу меншовартості, зате наділена шаленим прагненням відстоювання свободи, усвідомленням своєї ідентичності. Саме із цього моменту почалося творення нового міфу – міфу «про націю-героя», про українців, які «буквально обертають землю», які йдуть голірuch на ворожі танки, засівають поля під обстрілами, пророкують нелюдям смерть, пишуть вірші та пісні, сміються крізь сльози. І ці нові наративи потрапили в мережу нового горизонту подій, нового міфологічного простору. Так почалося продукування, передусім українськими медіа, культурного феномену спротиву, опору, який поступово переріс у феномен глибинної, духовної, солідарної взаємодії української спільноти, яка спромоглася на створення нового феномену суспільного ідеалу – нескореності й незламності.

Отже, аналізуючи позитивне міфоконструювання у вітчизняній журналістиці, спостерігаємо зміну культурних «профеноменів» українського суспільства – властивий українцям архетип «жертви» (жертви «старшого брата») змінюється архетипом «героя – боронителя – захисника». Україна постає як нація-герой – про що свідчить нова парадигма поширення й продукування міфів у журналістських матеріалах, публіцистиці цього часу.

IV. Висновки

Для того, щоб не втратити або навіть посилити своє значення в епоху рушійних змін глобалізаційних процесів, одним із наслідків яких є російсько-українська війна, журналістика повинна визначитися зі специфікою своєї соціокультурної ролі, з парадигмою формування нової соціокультурної реальності, в умовах якої повинна існувати Україна, щоб зберегти свою національну ідентичність.

Одним із ключових завдань журналістики в межах функціонування соціокультурної парадигми є деміфологізація понять, пов'язаних з країною-агресором, звільнення від імперських міфів та фальсифікацій історії – це буде сприяти деколонізації нашої культури, що є тривалим і складним, однак дуже важливим процесом, особливо в контексті боротьби за самоідентифікацію.

Унаслідок нестабільної, складної соціальної ситуації в умовах воєнного часу кожній окремій особистості потрібно усвідомлення своєї значущості як громадянина держави, потрібне відчуття духовної піднесеності. Це можливе за допомогою конструювання позитивних міфів, які актуалізують універсальні духовні цінності нашої нації й людської цивілізації загалом. Соціокультурна роль журналістики на цьому етапі полягає не лише в поширенні реконструкцій, а також у продукуванні позитивної національної міфотворчості, яка спрямована на зміцнення й збереження національної ідентичності, на репрезентацію позитивного іміджу України у світі.

У вітчизняній журналістиці відбувається переформатування соціокультурної моделі розвитку сучасних ЗМІ, саме тому пропонується наукова розвідка лише окреслює нові горизонти досліджень соціокультурного контенту сучасної авторської публіцистики, яка репрезентує масмедійній аудиторії нові стратегії формування національної ідентичності.

Список використаної літератури

1. Гусейнова О. Андрій Бондар: Українці – неспокійні, хаотичні, борзі, нарвані. Ми темпераментний народ. URL: <https://suspilne.media/281256-andrij-bondar-ukrainci-nespokijni-haotichni-borzi-narvani-mi-temperamentnij-narod/> (дата звернення: 15.12.2022).
2. Деміфологізація історії та творення міфів в українській науці та публічному просторі: колективна монографія / наук. ред. д-ра істор. наук, проф. О. О. Салата, канд. філол. наук, проф. Ю. І. Ковбасенко. Львів; Торунь: Liha-Pres, 2021. 200 с.
3. Житарюк М. Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство: монографія. Львів: Простір-М, 2008. 416 с.
4. Забужко О. Європа з щирим захватом дивиться на Україну і нашу армію; інтерв'ю з письменницею. URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_evropa-z-schirim-zahvatom-divitsya-na-ukrayinu-i-nashu-armiyu-oksana-zabuzhko/1073044 (дата звернення: 22.11.2022).

5. Залевська І., Удренас Г. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. Вип. 1–2. С. 20–26.
6. Кострубіцька А. Свобода слова та окремі аспекти державного регулювання діяльності засобів масової інформації під час війни. *Вчені записки ТНУ ім. В. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33 (72). С. 93–97.
7. Мар'їна Л. Сучасна журналістика і культура: спільність генезису. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2012. Вип. 36. С. 73–78.
8. Оксана Забушко: письменниця, народжена у Луцьку – серед героїв «Мистецької Алеї» у Києві. URL: <https://volynonline.com/okšana-zabuzhko-pysmennyczya-narodzhenâ-u-luczku-sered-geroyiv-mysteczkoji-aleji-u-kyuevi/> (дата звернення: 23.12.2022).
9. Подаряща О. Особливості соціокультурного контенту соціальних комунікацій : дис. ... канд. наук із соц. ком. : 27.00.01. Рівне, 2016. 188 с.
10. Gazeta.ua : офіц. сайт. URL: <https://gazeta.ua/blog> (дата звернення: 28.01.2023).
11. День : офіц. сайт. URL: <https://day.kyiv.ua/> (дата звернення: 28.01.2023).
12. Столярчук І., Срібненко А. Весь світ побачив, що Україна крута, а русня – покидьки. URL: https://gazeta.ua/articles/ukraine-newspaper/_ves-svit-pobachiv-scho-ukrayina-kruta-a-rusnya-pokidki/1126134 (дата звернення: 26.01.2023).

References

1. Huseinova, O. Andrii Bondar: Ukrainci – nespokijni, khaotichni, borzi, narvani. My temperamentnyi narod [Andriy Bondar: Ukrainians are restless, chaotic, in debt, in trouble. We are a temperamental people]. Retrieved from <https://suspilne.media/281256-andrij-bondar-ukrainci-nespokijni-haoticni-borzi-narvani-mi-temperamentnij-narod/> [in Ukrainian].
2. Calata, O. O., & Kovbasenko, I. Iu. (Eds.). (2021). *Demifolohizatsiia istorii ta tvorennia mifiv v ukrainskii nautsi ta publichnomu prostori* [Demythologizing of history and creation of myths in Ukrainian science and public space]. Lviv-Torun: Liha-Pres [in Ukrainian].
3. Zhytariuk, M. (2008). *Sotsiokulturna model zhurnalistyky: tradytsii i novatorstvo* [Sociocultural model of journalism: traditions and innovation]. Lviv: Prostir – M [in Ukrainian].
4. Zabuzhko, O. Yevropa z shchyrим zakhvatom dyvytsia na Ukrainu i nashu armiiu; intervju z pysmennytseiu [Europe looks at Ukraine and our army with sincere admiration; interview with the writer.]. Retrieved from https://gazeta.ua/articles/culture/_evropa-z-schirim-zahvatom-divitsya-na-ukrayinu-i-nashu-armiyu-oksana-zabuzhko/1073044 [in Ukrainian].
5. Zalevska, I., & Udrenas, H. (2022). Informatsiina bezpeka Ukrainy v umovakh rosiiskoi viiskovoi ahresii [Information security of Ukraine in the conditions of Russian military aggression]. *Pivdenoukrainskyi pravnychyi chasopys*, 1–2, 20–26 [in Ukrainian].
6. Kostrubitska, A. (2022) Svoboda slova ta okremi aspekty derzhavnogo rehuliuвання diialnosti zasobiv masovoi informatsii pid chas viiny [Freedom of speech and certain aspects of state regulation of mass media activities during the war]. *Vcheni zapysky TNU im. V. Vernadskoho. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannia*, 33 (72), 93– 97 [in Ukrainian].
7. Marina, L. (2012). Suchasna zhurnalistyka i kultura: spilnist henezysu [Modern journalism and culture: common genesis]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Ser. Zhurnalistyka*, 36, 73–78 [in Ukrainian].
8. Oksana Zabuzhko: pysmennytsia, narodzhena u Lutsku – sered heroiv «Mystetskoi Alei» u Kyevi [Oksana Zabuzhko: a writer born in Lutsk - among the heroes of «Art Alley» in Kyiv]. Retrieved from <https://volynonline.com/okšana-zabuzhko-pysmennyczya-narodzhenâ-u-luczku-sered-geroyiv-mysteczkoji-aleji-u-kyuevi/> [in Ukrainian].
9. Podariashcha, O. (2016). *Osoblyvosti sotsiokulturnoho kontentu sotsialnykh komunikatsii* [Peculiarities of the sociocultural content of social communications]. (Candidate's thesis). Rivne [in Ukrainian].
10. Ofitsiynyi sait Gazeta.ua [Official site of Gazeta.ua]. Retrieved from <https://gazeta.ua/blog> [in Ukrainian].
11. Ofitsiynyi sait hazety Den [Official site of newspaper Day]. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/> [in Ukrainian].
12. Stoliarchuk, I., & Sribnenko, A. Ves svit pobachyv, shcho Ukraina kruta, a rusnia – pokydky [The whole world saw that Ukraine is cool, and Russians are scum]. Retrieved from https://gazeta.ua/articles/ukraine-newspaper/_ves-svit-pobachiv-scho-ukrayina-kruta-a-rusnya-pokidki/1126134 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.03.2023.

Received 07.03.2023.

Panchenko S. Socio-Cultural Role Of Journalism Under Wartime Conditions

The study purpose is to outline the developing paradigm of new socio-cultural reality, changes in ideological priorities, and to reveal new cultural phenomena represented in media texts after February 24, 2022.

Research Methodology. The research applied such methods of scientific knowledge as: historical comparison that was used to analyze and systematize the data on changes in spiritual and cultural national baselines that emerged as the result of Ukrainian society transformation under wartime conditions and were described and reviewed in journalistic texts of a social and cultural nature; the method of data classification and compilation that enabled the clarification and description of vectors for the development of social and cultural content of personal journalism in leading socio-political Gazeta.ua and День.ua web-based media.

Results. One of the key tasks of journalism in the frames of the social and cultural paradigm is the demythologization of concepts related to the aggressor country, the liberation from empire myths, and rewriting of history. This will benefit the decolonization of Ukrainian culture, which is a long and complicated (though very important) process, especially for the purposes of struggling for self-identification.

Due to the unstable and complex social situation under the conditions of Russian aggression, each individual has to realize his/her significance as a citizen and a feeling of spiritual exaltation. This is possible by constructing positive myths that actualise the universal spiritual values of the Ukrainian nation in particular and human civilization in general.

At this stage, the social and cultural role of journalism consists not only in spreading the realignment and unveiling artificial myths of the Soviet era but in producing positive national myths that will be aimed at strengthening and retaining national identity and will contribute to representing the image of Ukraine around the world.

Novelty. The paper makes an attempt to define the social and cultural role of journalism under the conditions of war; new cultural milestones aimed at realigning imperial myths and new cultural phenomena of national myth formation represented in journalistic texts after February 24, 2022, were set.

Practical significance. The research results could be used for the purpose of further developing personal journalism and representing new strategies of national identity formation to the mass media public.

Key words: socio-cultural role of journalism, national identity, ideological priorities, cultural phenomena, demythologization, formation of national myths.

Panchenko S. Społeczno-kulturowa rola dziennikarstwa w warunkach wojennych

Cel badania – określenie paradygmatu kształtowania nowej rzeczywistości społeczno-kulturowej, zmiany priorytetów ideologicznych, ujawnienia nowych fenomenów kulturalnych, reprezentowanych w tekstach dziennikarskich po 24 lutego 2022 r.

Metodologia badania. W toku badania zastosowano następujące metody naukowego poznania: metoda porównawczo-historyczna – w celu analizy i systematyzacji danych co do zmiany duchowych i kulturowych orientacji narodowych, które powstały w wyniku transformacji społeczeństwa ukraińskiego w warunkach wojennych i były przeanalizowane w tekstach dziennikarskich o społeczno-kulturowym charakterze; metoda klasyfikacji i uogólnienia danych – dla wyjaśnienia i opisu wektorów rozwoju kontentu społeczno-kulturowego autorskiego dziennikarstwa przewodniczących społeczno-politycznych publikacji internetowych Gazeta.ua oraz Den'.ua (oryg. День.ua).

Wyniki. Jednym z kluczowych zadań dziennikarstwa w ramach funkcjonowania paradygmatu społeczno-kulturowego jest demitologizacja pojęć związanych z krajem agresora, zwolnienie od imperialnych mitów i falsyfikacji historii – będzie to sprzyjało dekolonizacji naszej kultury, co jest długo trwającym i skomplikowanym, ale jednak bardzo ważnym procesem, zwłaszcza w kontekście walki o samoidentyfikację.

W wyniku niestabilnej, skomplikowanej sytuacji społecznej w warunkach rosyjskiej agresji, każdemu człowiekowi potrzebna jest świadomość swojej wagi jako obywatela państwa, potrzeba poczucia duchowej wzniosłości. Jest to możliwe dzięki konstruowaniu pozytywnych mitów, które aktualizują uniwersalne wartości duchowe naszego narodu i cywilizacji ludzkiej jako całości.

Społeczno-kulturowa rola dziennikarstwa na tym etapie polega nie tylko na rozpowszechnianiu rekonstrukcji i obalaniu sztucznych mitów epoki sowieckiej, lecz także na wytwarzaniu pozytywnej mitotwórczości narodowej, która będzie miała na celu wzmocnienie i zachowanie tożsamości narodowej oraz przyczyni się do reprezentacji wizerunku Ukrainy w świecie.

Nowość. W ramach artykułu podjęto próbę ujawnienia społeczno-kulturowej roli dziennikarstwa w warunkach wojny; określono nowe orientacje kulturowe, mające na celu rekonstrukcję mitów imperialnych oraz nowe kulturowe fenomeny mitotwórczości narodowej, reprezentowane w tekstach dziennikarskich po 24 lutego 2022 r.

Znaczenie praktyczne. Wyniki badania mogą być wykorzystane w celu dalszego rozwoju dziennikarstwa autorskiego, reprezentacji nowych strategii kształtowania tożsamości narodowej dla audytorium medialnego.

Słowa kluczowe: społeczno-kulturowa rola dziennikarstwa, tożsamość narodowa, priorytety ideologiczne, fenomeny kulturowe, demitologizacja, mitotwórczość narodowa.